

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdiednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

VÁRADI KÁROLY.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Rovatvezetők: BENEDEK SAMU, HEGEDŰS ISTVÁN, PARÁDI KÁLMÁN.

Megjelenik – július és augusztus havakat kivéve – havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttanak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Óvár. Bástyaútcá 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig – Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén – a kiadó hivatalba (csillagútcá, 7. sz. a.) küldendők.

Meghívás.

A „kolozsmegyei tanító-testület“ f. évi rendes közgyűlését Kolozsvárt október 31. és november 1-ső napjain, a városház nagy termében fogja megtartani, az előértekezletet pedig október 30-ik napján d. u. 5 órakor a városi polg. iskola helyiségében.

E közgyűlésre, a melynek érdekessé és tanulságossá tétele érdekében a rendező bizottság nyilvános tanítások, előadások és felolvasások tartásáról is gondoskodott, tisztelettel meghivatik az egylet mindenik tagja s általában a tanügy iránt érdeklődő közönség. A vidéki tagtársak közül azok, kik a közgyűlés ideje alatt ingyen szállásban óhajtanak részeseülni, sziveskedjenek erről a rendező bizottság elnökét Benedek József urat (hidelve ujutca 37 szám) legkésőbb e hó 24-ig értesíteni.

Kelt a választmánynak 1878 évi szeptember 28-án tartott üléséből.

Váradi Károly,
tantestületi elnök.

Paal Ferencz,
tantestületi titkár.

A kolozsmegyei tanító-testület 1878 évi október hó 30—31 és november hó 1-én tartandó közgyűlésének sorrendje:

Október 30-án d. u. 5 órakor előértekezlet a polgári iskola helyiségében; tárgya a közgyűlés sorrendjének végleges megállapítása és a nevezetesebb ügyek előzetes megbeszélése.

Október 31-én d. e. 9 órakor közgyűlés a városi tanácsteremben, melynek sorrendje a következő:

1. Hymnus, éneklí a képezdei dalkör.
2. Elnöki megnyitó beszéd.
3. A választmány évi jelentése.
4. Az egylet lapjának ügye.
5. Bizottságok kiküldése: a) A pénztári számadá-

sok, b) Könyv- és irattár, c) A tanszertár felülvizsgálata.

6. Tisztviselők és központi választmányi tagok választására szavazatszedő bizottság kiküldése.

7. Elnök választás a november hó 1-én tartandó nyilvános tanítások meg szemlélésére kiszálló küldöttségekhez.

8. 11 órakor felolvasás Szász Béla egyetemi tanár urtól.

Délután 3—4 Dr. Schmidt Ágoston főgymn rendes és egyetemi magántanár ur előadást tart a kísérleti természettan köréből, a rom. kath. Lyceum természettani tantermében.

5—6. Kiss Sándor polg. isk. tanár ur módszertani előadást tart a polgári iskola helyiségében a földrajz köréből.

November 1-én 8—9 óráig nyilvános tanítást tart a külmagyarutcai ev. ref. népiskolában Szentgyörgyi Lajos tanító ur.

9—10 óráig nyilvános tanítást tart a luth. iskola helyiségében Spengel Ede tanító ur.

Délelőtt 11 órakor a közgyűlés folytatása a tanácsteremben, ily rendben:

1. Az október 31-ki gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése.
2. A tisztviselők leköszönése és korelnök választása.
3. A szavazatszedő bizottság jelentése.
4. Számadás vizsgáló bizottság jelentése.
5. Könyv- és irattár vizsgáló bizottság jelentése.
6. A tanszertár megvizsgált bizotts. jelentései.
7. A nyilvános tanításokat megvizsgált küldöttségek elnökeinek jelentései.
8. Indítványok tárgyalása.*)

*) *Jegyzet.* Azon esetben, ha a b.-hunyadi fiókkör tagjai közül valaki akár felolvasásra, akár egy vitatétel előadására vállalkoznék, ez a közgyűlés utolsó napjának egyik tárgyát fogja képezni.

S á m i L á s z l ó

iskolászéki elnök beszéde a kolozsvárvárosi első községi elemi népiskola megnyitási ünnepélyén.

Az uralkodó eszméknek olyan hatalmuk és erejük van a társadalmakban, mint a nagy szeleknek légkörünkben:

A nagy szelek behatnak légkörünk minden zezegzugába és utjából minden akadályt elsepernek.

Az uralkodó eszmék behatnak az életképes társadalmakba és szolgálatukra minden értelmet és akaraterőt lefoglalnak.

Korunk egyik ily nagy erejű és hatalmu uralkodó eszméje a népnevelés. A mely társadalom ez eszmének ellenszegül, annak sorvadnia és buknia kell, a mely befogadja és megvalósítja, az él és fejlődik, és mind politikai, mind erkölcsi és nemzetgazdasági tekintetben nőni és hatni fog.

Ez így van jól. Értelmes emberek közt másképen nem is lehet, mert:

Minden értelmes ember tapasztalatból érti, tudja, hogy a szabadság olyan erő, melylyel az emberek jól is rosszul is élhetnek, és hogy valamely társadalomban a szabadsággal rosszul ne éljenek, az mindenek között, leginkább a nevelés föladata. Már Aristoteles, az emberiségnek ez a bölcs jó öreg tanára azt mondotta: a társadalmi rend és élet biztossága, kezessége, nem a kormányok szervezetében, nem az alkotmányokban, nem a rendőrségben és hadseregben van, hanem az emberek jellemében. A jellem pedig mindig az értelem fényétől és a szív nemességétől függ, ezek meg leginkább a neveléstől;

mert, minden értelmes ember érti, tudja, hogy a bűnösök és henyék, kik sem a becsületes munka szükségességét, sem annak föntségét el nem ismerik, ha nem is mindnyájan, de statistikai adatok szerint legtöbbször olyan emberekből válnak, kiknél gyermekkorukban az értelem és szív fejletlen maradt, kik a szeretet nemesítő, moralizáló melegét sem magukban, sem másokban nem érezték soha: nem szerettek és nem szeretettek soha.

Mert értelmes ember igazságosnak vallja, hogy ha az emberektől megköveteljük, hogy ne vétkezzenek, alkalmat kell arra nyujtanunk, hogy tanulhassanak.

Ha biztosítani és javítani akarjuk a társadalmi életet, tanítunk és javítunk kell az embereket.

Ha változtatni akarunk valamely rossz intézményen és viszonyon, a rossz a társadalmi életben nem szükségképeni járulék, hanem mindig csak tudatlanságnak alakja.

Tehát ha szebbé, jobbá akarjuk tenni az életet, a jövőndőt, az élet és jövőndő tényezőit, a gyermekeket kell értelmesebbé és jobbakká tennünk.

Nem folytatom tovább mert érzem, hogy olyan emberek előtt, kik az emberi élet értéke felett komolyan gondolkoztak, a népnevelés fontosságáról, hasznáról és feladatáról beszélni csak felesleges szöszaporítás lenne.

De felhasználom ez ünnepélyes alkalmat és a gyerme-

kek iránt érzett szeretetből a szülőkhez és az iskola tanítójához intézek néhány szívből jövő meleg szót.

Tapasztalati igazság, hogy minden ép makkban meg van az erő, melynek hatásánál fogva, kedvező körülmények közt a kis makkból olyan fa válhatik, mely gyökereit mélyen ereszti a földbe és ágait magasan emeli az ég felé.

A milyen igaz a makkról, hogy kedvező körülmények közt százados nagy fa lehet belőle, oly igaz minden ép gyermekről, hogy meg vannak benne csirában azok a tehetségek, a melyeknek fejlesztése által munkás, értelmes, hasznos és becsületes emberré válhatik.

Ha a rossz körülmények miatt egy makk elvesz, csak egy fa vész el, de ha egy gyermekben az értelem eliojtva marad és e miatt célját nem valósíthatja, egy ember vesz el, és ez olyan veszteség, melyet megmérni, megbecsíteni senki nem tudhat.

Nem merném mondani, hogy iskolázás nélkül a gyermekből nem válhatik munkás, értelmes, becsületes ember — hisz az iskolán kívül tanítója, nevelője lehet még a család, az egyház és a legdrágább tanár, a tapasztalás — de azt már merem mondani, hogy egy olyan ember, ki még olvasni sem tud, az emberiség legjobbainak társaságától van megfosztva és a legnagyobb örökegéből van kizavadva.

Egy olvasni megtanult néger tudatlan társainak következőleg magyarázta meg a könyvet: „a könyv olyan csodás szerszám, melyből valaki beszél és azt a mit beszél, a szemmel meg lehet érteni.“ — Igaz! A könyvekből beszélnek velünk, de csak akkor, ha szemünk megérti, azaz olvasni tudunk. Az olvasni tudó ember századok, sőt ezredek tapasztalatait használhatja, és ha vigasztalásra van szüksége, az emberiség legértelmesebbjeivel és legjobbjaival vigasztalhatja magát, és ha csak egy kis mécs-világa van, egyedül félrevonultan olvashatja a könyvek könyvét, — a mint nevezni szokták a Bibliát — az évangéliumot, melyben annak szavait éítheti, ki minden emberi fájdalmat és nyomoruságot ismert, és az emberek iránt való nagy és meleg szeretetből minden fájdalomra balzsamról, irról és minden szomorúságra, bánatra vigasztalásról is gondoskodott.

A régiek szerint a rabszolgaság egy neme volt a halálnak. Lehet-e, kérdem, nagyobb rabszolgaság, mint a tudatlanság?

Mit csinál az iskola a gyermekkel? A csirában levő tehetségeket fejleszti, erősíti és az értelmet a tudatlanság hatalma és rabsága alól felszabadulni segíti, és a leendő embert önértetre, szabadsága használatára és kötelességei teljesítésére képesíti.

A tanítás, beoltás a bűn és mindennemű erkölcsi fekélyek ellen.

Mennél értelmesebb az ember, annál hasznosabb tud lenni magára és másokra nézve, és mennél hasznosabb másoknak, mások annál hasznosabbak reá nézve.

Ezeket megfontolva, kérve kérem a szülőket, használják a kínálkozó jó alkalmat és taníttassák gyermekeiket. A gyermekek tanítására, nevelésére költött pénz minden befektetések közt a legjövödelmezőbb.

Ezt a népiskolát városunk vallás- és nemzetiség különbség nélkül, minden ide beférhető tanköteles gyermekek számára alapította: ezért a neve közösi közös elemi népiskola.

A közös iskolák ellen hazánkban több helyen azért izgattak és izgatnak, mert a gyermekek vallásosságát féltik. Városunk dicséretére legyen mondva, nálunk a közös iskola ellen a mondott szempontból senki nem izgat, mert értik, hogy az eszmény, az eszményi után való vágyódás, mint alapja minden religionak, minden vallásosságnak, mint az emberiségnek alakjában változó ugyan, de örökkévaló istene, — a közös iskola által nincs veszélyeztetve.

Mi minden religionak a feladata? Hogy az emberek közt testvéries szellemet terjesszen, tanai és cultusa által arra hasson, hogy az emberek egymás közt e szellemben éljenek, és hogy minden intézményeinkből, törvényeinkből és tényeinkből ez a szellem sugározzék ki, és e hasas át összes civilizatiókat.

A közös iskola — hol a gyermekek egymással szeretetben élhetnek, egymás mellett és egymásra hatva lékében fejlődhetnek, — épen a religiók e nagy és nemes feladatát segíti elő.

A közös iskola egyik religionak sem ellensége, mert értelmes ember tudja azt, hogy kisebb nagyobb arányban mindenik religionban meg van az erő, mely által a lelket felemeli, a szívet meghatja, nemesíti, és az akaratot fegyelmezi, a közös iskola ily esetre dolgozik akkor, mikor az értelmet fejti.

A közös iskola tantárgyai közül egynek tartalma sem eilenkezik ez igaz vallásossággal, sőt a tanítás javított módszere által a vallásos érzélem kifejlődésének segítségére van.

E tekintetben tehát a legvallásosabb szülek is nyugodtan lehetnek.

Mostani társadalminkban igen is gyakori eset, hogy a gazdag önzővé, a szegény irigygyé, a gyenge ravaszszá, az erős erőszakossá válik. Hogy egy eszményibb társadalom és haza lehetőségét és képét a gyermekek már az iskolában sejtthessék, erre legtöbbet az emberszerető, értelmes tanítók tehetnek.

A hivatásának megfelelő tanító jelmondata, a keze alá vett gyermekekkel szemben csak ez lehet: „oly magasan, mint szívem!” Shakespere ezzel a legmagasztosabb szeretetet fejezte ki: a jó tanítónak erre van szüksége.

Szeretet nélkül a tanító hasonlít a téli naphoz, mely látszik, de nem melegít, életre és fejlődésre semmit nem segít.

Én új iskolánk tanítójának, nemes feladatához ked-

vet, szeretetet, erőt, egészséget kívánok. Beszédemet azza a meleg óhajjással zárom: legyen tanítónk batása ez iskola növendékeire nézve olyan fejlesztő, a milyen fejlesztő a növényekre és virágokra nézve a szép, meleg tavaszi nap! Ugy leggen a mint kívántam!

A közoktatás a párizsi közkiállitáson.

III.

Japán.

(H. I.) Olaszország után Japán következik. De a japáni közoktatási miniszterium nem alkalmazkodott a többi nemzetek által általánosan követett rendhez, közoktatási kiállitásának elhelyezésénél; a számára kijelölt osztály legmélyében van, a gépcsarnok külső felének hosszában, e kiállitás elhelyezve. Hogy oda juthassunk, behunyt szemmel jobb oda mennünk, nehogy igen nagyon lebilincseljenek a japáni művészet csodái és rábukkanunk néhány szerény kinézésű szekrényre és asztalra, de melyek tán leginkább magukon viselik annak jelét, hogy mit tett és tesz még ma is e derék nép, hogy százados mozdulatlanságából kiléphessen, melyre e faj kárhóztatva látszott lenni s hogy elfogalhasa azt a rangot, melyet megérdemel újabb korunk művelt nemzetei sorában.

A japáni közoktatási kiállitásnak három osztálya van: Az első magában foglalja mindazt, mi a Japán által elfogadott közoktatási szervezet megismertetésére van szánva: az oktatásügyre vonatkozó hivatalos jelentések, iskolák fényképei és dombormintázatai, iskolai butor.

A másodikban klasszikus és neveléstani könyvek foglalnak helyet, továbbá a közoktatásra vonatkozó különféle iratok, hirlapok és időszaki közlemények.

A harmadik osztály tartalmaz az oktatásra tartozó tárgyakat a gyermekmenhelytől kezdve — mert Japánban is vannak már gyermekmenhelyek — a felső tanintézetekig; tanulók dolgozatai, iskolai feladatok.

Tehát, mint látjuk, egy teljes egészét alkot. Sok kiállított tárgy, a nyelvbéli járatlanságunk és talán a miénktől sokban sarkellenesen eltérő viszonyok hatása miatt holt betű marad ránk nézve. De eleget megértünk arra, hogy belássuk: mennyire felfogták ez értelmes és rokonszenves japánok, különösen az angolok és amerikaiaknál tett tanulmányaik folytán, ésszerű oktatási módszereinket és mennyire tudták, nem kevés ügyességgel és gyakorlati érzékkel azokat alkalmazni, természetesen a lehetőség mértéke szerint társadalmi viszonyaikhoz, úgy, hogy valóban meglepő eredményeket értek el. Így vagyunk kénytelenek bevallani, hogy Tokio-ban van az, mi Párisban sincs: neveléstani muzeum, mely a japán kiállitáson fényképekkel és a szervezési szabályzat egy példánya által van bemutatva.

A japánok elsajátíták a szemléltető oktatás amerikai módját is és már a philadelphiai kiállításon bámulatot gerjesztettek a japán szemléltető oktatásra vonatkozó képek. E képek színezettek, az alakok nélkülözik a láttávolt, mint minden japán vízfestmény és következőképpen nem domborodnak ki, de mily megkapó hatást gyakorolva gyermeked valóságukban!

Sok az iparműtan körébe tartozó tárgy van; a legtöbb iparág gépek, eszközök, a munkába levő munkások által van feltüntetve; mások állatokat, növényeket mutatnak be, melyek nemcsak a belföldi nemek és családok köréből merítvük, hanem találhatóak Amerika, Dél-Afrika legérdekesebb fajpéldányaiból is. Az egész gyűjtemény, mely mintegy harmincz polczot foglal el, tanulmányra méltó. Érdekkel lehet tanulmányozni a japán tanulók és felsőbb tanfolyamok hallgatói által kiállított dolgozatokat is, fájdalom, nem a japán nyelven, de igen a francia nyelven írottakat, mert Japán felsőbb tanintézeteiben nemcsak a francia nyelvet, de a francia történelmet is tanítják; francia nyelven tanulják a szerkezetten (composition) szabályait. Keresztül futottunk (mondja Defodon) egy kis szónoklattani kéziratot, melyet egy japán tanuló írt, melyben nem haboztak idézni a Demosthenes és Quintilian neveit.

Spanyolország.

China, Japán szomszédja, semmit sem küldött be, a mi az elemi oktatás körébe tartozik; visszatérve a művészetek folyosójára, Spanyolország közoktatási kiállítására bukkanunk, mely elég zavaros és elég hézagos.

Leginkább megragadja figyelmünket néhány szép térkép mellett, melyeket a madridi földrajzi és statisztikai intézet állított ki, egy roppant nagy könyvtár, mely mindennemű könyveket tartalmaz, kiállítva a közoktatási kormány által, továbbá egy más tankönyvgyűjtemény és kis gyermekek tanítására tartozó eszközök, Froebel módszeré szerint készítve, melyeket Barcelonából Bastmos János és Antal állítottak ki; néhány készülék az olvasás, írás és számtan tanítására, különböző, a siketnémák és vakok oktatásánál használatos tárgyak, mindkét nembeli növendékek munkáival egyetemben, melyeket szakiskolák állítottak ki.

Magyar-osztrák monarchia.

A monarchia két felének két külön kiállító osztálya van. Előbb van a magyar osztály. Egy francia nyelven írt jelentés, melyet a magyar közoktatási miniszter szerkesztett a magyar tanügy fejlődéséről, 1867—1877 tanúságot tesz a mellett, hogy mily erőfeszítéseket tön ez ország kormánya, hogy a tudatlanság ellen megküzdjön és a népoktatást mindenütt kifejlessze. Ezután a tankötelességre vonatkozó általunk közönségesen ismert törvényt hozza föl Defodon. Előadja továbbá Defodon e jelentés alapján az olvasóink előtt ismert tényeket: a kormány ad ki tankönyveket, ad

taneszközöket, fentart bizonyos számmal állami iskolákat, meglehetősen fizetést és nyugdíjt biztosít a tanítóknak; iskolai lapot ad az államköltségén a tanítóknak; Budapesten az oktatásnál használt tárgyak muzeumát állítja föl, mely 1876-ban több mint 3000 tárgyat tartalmazott; ki van mutatva a népiskolák száma és az iskolába járóknak a tanköteles gyermekhez viszonyosa százalékban kifejezve. 1869 óta — ismételjük ez örvendetes, bár olvasóink nagy része előtt ismeretes adatot — 1876-ig az iskolába járók százaléka 47·8-ról 70·7-re emelkedett. Hogy e fölötté kielégítő eredményt bizonyítékokkal is bemutassa, a magyar közoktatási kormány igen érdekes gyűjteményét küldte be az elemi népiskolák tervrajzainak.

Ezután találunk egy sor üveges szekrényben sok izléssel kiállított mutatványokat a budapesti tanítóképezde növendékei által készített varrás-, kosárfonás munkákból; a budapesti községi felsőbb népiskola és több felsőbb leányiskola növendékei részéről beküldött hasonló tárgyakat és Froebel módszer szerint készített munkáit a gyermekkertésznőknek.

Figyelmet érdemelnek a terem más helyein kiállított rajzok, a rajzoktatásnak Észak- és Közép-Eropa más államaiban bevett tanmódja feltüntetésére: nagyjában rajzolt minták, melyek nagyrészt közönséges tárgyról vétettek a legegyszerűbb vonalaikban, az együttes oktatásnál használat végett; továbbá szemléltető oktatásra szánt színes könyvmatu képek, végre igen érdekes gyűjteménye a különböző fadaragásoknak, kis butoroknak, melyeket a Budapest közelében, Palotán levő elmeszegények intézetének növendékei készítettek.

Szülők, ne adjatok ajándékul pénzt a gyermekeknek!

A közelébbi időben egy tekintélyes családot látogattam meg. Annyi szépet és jót hallottam ezen családról, hogy valóban vágytam színről-szinre láthatni. Főleg arról akartam meggyőződést szerezni, hogy mennyiben való azon hír, miszerint ezen családnál kezd meghonosodni és erős gyökeret verni az újabb paedagogiai elvek gyakorlati alkalmazása.

Kivánságom teljesen ki lett elégítve; a látottak felül multák várakozásomat. Meggyőződtem, hogy a hi ezen derék családról nincs nagyitva. Láttam és tapasztaltam, hogy tanügyi férfaink kifejtett buzgósága, s az általok terjesztett világosság kezd utat törni magának a nép között s a családi nevelés egéről kezd oszlatni a sűrű homályt és sötétséget. De lássuk látogatásom eredményének egy vonását.

A házi ur, ^{*}egy igen kedves és művelt férfi, be-
léptemkor nagyon szívélyesen fogadott; s miután so-
káiig közönbös dolgokról beszélgettünk volna, azon kér-
dással lep meg: mennyire vannak önök a V. B. és elv-

társai iskolai takarékpénztárával? Én — igen természetesen — elmondtam mind, a mi eddig történt ezen kérdésnél; a tanítói körök és szaklapok pro et contra elmondott érveiket jeleztem.

Jól van felel a derék ur — hát ön miféle véleményben van ezen pénztárakra vonatkozólag? E kérdés egy kissé meglepett, nem mintha nem lettem volna tisztába magammal, hanem főleg azért, mert nem ismertem emberem gondolkozás módját s nem akartam oly feletet adni, mely rossz hatással lett volna nemes buzgóságára. Végre tul estem ezen is.

De most már én is vágytam megtudni az ő véleményét. Nem kellett sokáig várakozni. Az alkalom véletlenül és mindjárt jött. Vendég érkezett a házhoz, a család egyik régi ismerőse tett látogatást. Kevés elintézni való dolga volt, s azután távozott. Bucsuztakor egy 11—12 éves fiúnak — a mai kor szokása szerint — egy pár tizest akart adni. Bámulatomra a fiu nem fogadta el. Meglepett a fiu önértetes magaviselete: szépen megköszönte a pénzt, de — ugymond — nem fogadhatja el, ő nem él alamizsnából, érez magában annyi erőt s munkakedvet, hogy más emberek módjára a szükséges pénzt megtudja magának szerezni. Megkérte a jószívű urat, hogyha csakugyan nem akarja megtartani a pénzt, jó lesz a nyomorék s kereset nélküli embertársak segélyére adni. Ezek számára szívesen átveszi s be is fog számolni vele, kiknek nevében előre is köszönetet mond.

Az öreg ur majdnem sértve érzé magát s talán nem a legjobb hangulatban távozik, ha a házi ur közbe nem lép s ki nem egyenliti a differentiát, mely reám, mondhatom igen kedvező hatást tett.

Midőn ismét magunkra maradtunk, kérdőleg tekinték a házi urra, kinek arcza diadal és örömtől sugárzott s önkéntelen lebbenve el ajkáról a szó: meg van jutalmam, a legdrágább e földön. Czelomat elértem. E közben megérté szándékomat s rövid gondolkozás után így szólt: Látja ön, nekem sajátságos nézetem van az egész takarékpénztárakról. Czelja üdvös, mert a takarékossgot akarja a nép véérébe plántalni s erre valóban nagy szükség is van; s nem mondom, hogy okalmóddal nem lehet némi eredményt mutatni fel; de higgye meg, az egész eszme szerencsétlen szülött, főleg ha az a gyermekeknek adott ajándék pénzekre van fektetve.

Ez nem annyira iskolai, mint inkább családi kérdés. S midőn az iskola a család nélkül ezen eszmét valószínű törekszik, azon helyzetben van, mint az egykori ember, ki úgy akarta kertjéből kiirtani a burjánt meg füvet, hogy a mint nőtt, szüntelen botolta vissza a földbe. A rosznak kiirtása csak akkor sikerül, ha az orvosszer a gyökérre, a baj kútforrására hat.

Mit gondol ön — szól tovább — helyesen cselekszenek-e a szülők, mikor a gyermeknek ajándékul pénzt adnak? Mielőtt felelhettem volna, így folytatá

tovább beszédét: Azt állítják önök, hogy az életnek kell nevelni. De hát az életben hol van azon eset vagy életpálya, mikor az ember ajándékpénzből élhet; s ha ilyen nincs, miért kell a gyermeket az ajándékpénzhez szoktatni s ennek eszméjével megbarátkoztatni. Egy kis számítás csináltam s eredménykép láttam, hogy a mily mértékben növekedik a gyermekek pénzbeli ajándékozása, ép oly mértékben szaporodik azon fiatalok száma, kik a pénz értékét nem ismerve, olyanokra költnek, a mit bátran nevezhetni pazarlásnak vagy legalább ez alapjának. Az ajándékpénzzel kicsinyben a szülők arra tanítják meg a gyermekeket, hogy az egykor rájuk maradó szülői örökséget, melyért fáradni nem kellett s mintegy ajándékul kapják, miként lehet elpusztítani. Az ingyen kapott pénz soha sem képezi a takarékossg alapját, példa erre a lutrin nyerők élete. A pazarlásnak éltető eleme s tápláléka lévén az ajándékpénz, mikor ezzel oly tágas út nyílik a pénz nem becsülésére, akkor bizony az iskolai takarékpénztár édes-keveset tehet célja elérésére.

Én nagy hálával tartozom — folytatá tovább lelkes beszédét — azon férfiaknak, kik a t. pénztárak eszméjét felszínre hozták, mert az által figyelmeztetve lettem egy hibás családi nevelésre, melyet ezen eszmével pótolni vagy helyrehozni céloztak. Sokat gondolkoztam ezen, míg végre a dolog nyitjára akadtam.

Nézze csak kérem és olvassa, itt van vizsgálódásom eredménye. Ezzel naplóját vette elé s az első lapon rá mutat a következő sorokra: **Szülők, ne adjatok ajándékul pénzt a gyermekeknek!**

Igen szép — mondtam én — de ezzel még nem látom indokolva a fiúnak iménti magaviseletét. Vágytam ezen eszmének gyakorlati alkalmazását is látni. Szolgálhatok ezzel is — felel a házi úr — s ezzel egy más naplót vett elé s felütve azt következőleg folytatá beszédét:

Mielőtt gyermekem iskolába ment volna, tehát hat éves kora előtt, láttam értelme s esze fejlődése folytán, hogy a pénz kezdi érdekelni s ohajtotta volna, hogy neki is legyen pénze. Jól van — mondtam én — végezd el ezt vagy ama munkát s kapni fogsz érte pénzt. Ekkor oly házi munkával biztam meg, melyet el tudott végezni, s melyet eddig is pénzért végzett egy fizetett cseléd. A gyermek dolgozott s én megfizettem neki a munkát. Most volt pénze. Az ily munkákért összegyűlt pénzt egy skatulyba tettük és szekrényemben helyeztük el, az összeget pedig ezen naplóba irtam.

Mikor iskolába került a fiu, az előleges költségeket nem fizettem ki, hanem fiam saját keresetéből; még könyveket is ebből vettünk."

Később beirt naplóját, dolgozatait, készített rajzait vettem meg, ha azok tisztán és gonddal voltak írva. Az így begyűlt pénzzel ismét más tisztát vett s munkája pontosan folyt. Ezen naplók nekem kedvesek voltak,

megtartom mind. Ezekből látom a gyermek haladását, igyekezetét. Majd ha felnőtt, kedves emlék lesz neki is.

Most már fiam nagyobb s így különösen a szünidőken többre használom fel, nagyobb munkával bizom meg. És ő ezt szívesen teszi, soha sem kívánczik az utcai lézengők, tétlen ácsorgó gyermekek közé. Ily munkákért természetesen több fizetést kap, pl. elmegy a mezei munkásokhoz egész napra, ott pontosan felügyel, dolgozik s adott utasításomat végrehajtja. Az ezért járó pénzt örömmel fogadja; becsülettel meg szolgálta, kiérdemelte, érzi és tapasztalja, hogy pénzt csak a munka ad s csak munkával lehet élni. Most a pénzbeírásokat, naplóvezetést rá bízom s ebben is pontosan eljár.

Éreztettem vele és észrevéttetem, hogy én is a pénzt munkáért kapom s így kapja ezt minden ember, hogy emelt fővel, nemes öntudattal s férfias lélekkel csak azon ember állhat meg társai közt, ki érti és tudja, hogy ön szükségleteit munkája által fedezni bírja. Ő tudja, hogy azon ember, ki munka nélkül mások kegyelméből; ingyen adományából kíván élni, az gyáva s másnak szolgálai eszköze. Ajándék elfogadásával férfias önállóságot adjuk el.

Ily elveket és gondolatokat csepegtetek be alkalmasszerűleg gyermekeim lelkébe. És mit tapasztaltam?... A pénznek gyermekeim előtt kellő becse van. S bár néha gyönyört okozó tárgyakra is ad pénzt, de mindig kimélve; inkább hasznosra költ; s látná, mily jól esik lelkének, midőn önkeresményéből egy pár krajcárral a nyomorultak segélyére siet. Most egyes öltözetdarabot is saját pénzből vásárolunk s ő büszkén tekint rá s kimélve viseli. Ő szerezte magának; fáradott érte, meg kell kimélni.

Most láthatja ön, hogy fiam magaviseleté s modora az előbbi alkalommal eddigi nevelésének eredménye, az én művem; s erre büszke is vagyok. Siettem is gratulálni a derék házi úrnak.

Ez mind igen szép és üdvös — felelém én — de nincs minden szülőnek annyi pénze, hogy gyermekét így fizesse s így nem valósíthatja ezen üdvös eszmét minden ember.

Félreért — felel a házi úr —; hát munka nélkül nem-e épen így kell adni a gyermeknek pénzt a szükségességre, vagy költeni rá? De különben is, ott csak lenni kell pénznek a szükségesre, mikor ajándékozni is jut. A különbség csak az, hogy más családnál a gyermek szülőit tartja egy oly pénztárnak, honnan neki mindenre pénzt kell adni s ezt mintegy megköveteli, ha kérő kifejezéssel is; míg így nálam a gyermek magára s önerejére támaszkodik, a pénz oly címen s uton jut hozzá, mely jövő megélhetését, takarékoságát s munkaösztönét erősíti, neveli.

Különben megtörténik néha, hogy épen akkor nincs pénzem, mikor a gyermek munkáját fizetni kellene, noha rendesen akkor bízom meg munkával, mikor fizethetek is. Ilyenkor a könyvbe előjegyezzük a pénzt, s mikor valami öltözetet kell készíteni, vagy könyvet venni stb., akkor fizetem ki s a könyvben is elszámoljuk.

És ha már minden szülő ezen eljárást magáévá teszi, mi lesz akkor az ajándékpénzekre fektetett takarékpénztárral? Vagy melyiket látják üdvösebbnek a két-féle eszme közül? V. B. úr bizonyosan rám pereat-ot mond; mert ha mi szülők nem adunk pénzt a gyermeknek ajándékkul, akkor t. pénztára elvesztette a földet lába alól. Már pedig én követett elvemet nem fogom áldozatul hozni mások kedvéért. Az enyém inkább és biztosabban célhoz vezet. Azonban győzzön a mi jobb.

Hanem én polemiába nem szeretem bocsátkozni, inkább csak teszek, azért kérem is, nehogy V. B. úr tudomására hozza nézetemet és intézkedésemet.

Még megjegyzem, hogy nőm is a leánygyermekénél ép ily eljárást követ, s ép úgy intézkedik mindenben, mint én.

Ezután a derék urtól búcsút vettem, miután a legszívesebb köszönetemet fejeztem ki eljárásának megismertetéséért.

Következő látogatásom eredményét is a t. szerkesztő úr becses engedelmeiből közölni fogom*).

A jelen discretioért pedig, melyet a nevelésügy érdekében követtem el, bocsásson meg a jó atya s buzgó nevelésügy-barát, kihez sok hasonlót adjon Isten e hazának.

Bartha Béni.

*) Szívesen vesszük.

Szerk.

T Á R C S A

A gyermekek nevelése a primitív népeknél.*)

I.

A szülőknek kisebb-nagyobb szeretete gyermekeik irányában; a mód, mely által a szeretetnek ezen érzete kifejezést nyer; azon gondosság, melylyel a szülők gyermekeik testi és szellemi képességeinek kifejlése felett öröködnék; a szigor és fegyelmi eljárás, melyet a gyermek felnevelésében alkalmaznak; mind olyan dolgok, melyeket egy nép miveltség fokának megítélésénél nem szabad figyelmünkön kívül hagynunk. A legprimitívebb

*] Dr. Ploss: „Das Kind im Brauch und Sitte der Völker“ című műve után.

népeket illetőleg mint általános szabályt kimondhatjuk, hogy itt a szülők gyermekeik erkölcsi és intellectualis nevelésére mit sem gondolnak s azt egészen a véletlenre bízzák. Az utánzás ösztöne, mely különösen a kis gyermekek szellemi életében a testi fejlődés mellett oly nagy szerepet játszik, itt egész szabadon és akadály nélkül érvényesítheti magát. A környezetébe lezajló emberi cselekvények, jók és rosszak egyaránt, a gyermek által tetszés szerint utáncsináltatnak. Az ítélőtehetség megszerzetetésére, mely által a jót a rossztól, a követendőt a kerülendőttől megkülönböztetni tudja, e népek soha, vagy igen ritkán gondolnak. A szülők a büntetés alkalmazásával javulást csak annyiban czéloznak, meyy-

nyiben ezáltal a szülői akarat előtt való meghódolást s a házi fegyelem respektálását elérhetni remélik.

Ezeknél már több paedagogiai értelemmel járnak el a szülők az olyan népeknél, melyek már a nevelésben egy bizonyos czélt tartanak szemök előtt. Itt a szülők törekvése oda céloz, hogy gyermekeiket lehetőleg szilárd és bátor jellemekké képezzék s e mellett némi ügyességgel is felruházzák, hogy majd az életben ellenségeikkel szemben bátrak, éllelmeik megszerzésében ügyesek legyenek. Durva bánásukkal arra céloznak, hogy testöket megedzzék; a fájdalmat panasz nélkül kell elviselni tanulniok. Már korán megtanítják nyilat forgatni, gyorsan futni, mászni és uszni. Így vezettetnek be a leányok is az anyák által a házi élet teendőibe: gyümölcsöt elrakni, húst megfőzni, hálót kötni, ruhákat és edényeket kijavítani, szőni, varrni stb. Ilyen foglalkozásokban gyakoroltatnak, míg eljön az „érett kor“, a midőn bizonyos ünnepélyességek mellett önállónak nyilvánítatnak, a nélkül azonban, hogy a patriarchalis viszonyok közt élő népeknél ez által teljes önállóságot és szabadságot élvezhetnének, mind addig, míg az apa és anya életben vannak.

Egy még magasabb nevelési érzéket találunk pedig az olyan népeknél, kik neveléstani eljárásukban irányadóul tekintik a gyermek phisikai fejlődésének menetét s eljárásukat lépésről lépésre arra alapítják. Irányadóul tekintik a gyermek korát s csak olyan feladatok megoldatását célozzák, melyek e kornak megfelelő tehetséget, fejlettséget tul nem szárnyalják. Ezeknél azonban a nevelést nem kizárólag a szülők viszik keresztül, hanem igénybe veszik más tényezőnek, nevezetesen az iskolának közreműködését is.

Ezuttal azonban csak azon népekről kívánunk egyet-mást elmondani, a kikről soraink elején emlékeztünk meg: a legprimitívebb népekről. Ezeknek viszonyait kiváló vizsgálata tárgyává tette Th. Weiss s a „Vadnépek emberismetana“* című művében az egyes néptörzsek családi életére, főképen pedig a szülőknek gyermekeikkel szemben való eljárására vonatkozólag gen becses adatokkal gazdagította a tudományt. Azonban e tárgy minden oldalú megvilágítása tul menne lapunk keretén, s azért csak egyes, inkább cultur-historiai s pedagogiai szempontból fontosabb vonások felmutatására szorítkozunk.

Az antropologok a vadnépek életéből sok oly jelenséget nem méltattak figyelmükre, melyek igen nagy fontosságúak. Így nevezetesen nem szólnak a gyermekek játékszereiről, mint a vadnépek egyik fontos nevelési eszközéről. Pedig találkoznak itt olyan jelenségekkel, melyek azt engedik következtetnünk, hogy e népek teljes tudalmával bírnak annak, hogy a gyermek szelleme, egy tárggyal való játszó foglalkoztatás által, tetszés szerint egy bizonyos irányba hajlítható. S hogy

a gyermek lelkében már igen korán bizonyos dolgok iránt, melyek neki mint játékszer adatnak át, hajlam és előszeretet oltatik be.

A csecsemőknek átadják a tárgyak jelképeit (Symbole), hogy a phisikai benyomás által annak előszeretetét jövő foglalkozása iránt már előre felkeltsék;— vagy pedig olyan jelképes cselekvényeket visznek véghez, melyek a gyermek jövő élet hivatására céloznak, és e tekintetben azt tartják, hogy a benyomások annál maradandóbbak lesznek, mentől korábban oltattak azok a gyermek lelkébe. És ugy látszik, hogy a jelképes játék és cselekvények alkalmazása több néptörzsnél igen hagyományos és általánosan használt. A szülők egészen szokásszerűen a gyermeket olyan játszóeszközökkel halmozzák el, melyek a kicsinyek jövő élethivatásával összefüggésben állnak, hogy így életpályájával idejekorán megbarátkozhassék. A délamerikai indián (guaranok) épen ugy, mint az észak-amerikai rézbőrűek (sioux és algonkok) fiaikat a vadászat és harcra akarván előkészíteni, kis ijjal és nyilvesszőkkel ajándékozzák meg s azokat bölcsőjükre aggatják, míg a leánykák más, nekik megfelelő játékszert kapnak. A guineai négereknél a fiu szintén nyilat kap névadójától, míg a leányka valamelyik asszonytól az étel kavaráshoz szükséges pálcikót.

A lapplandi fiának játékszer gyanánt kicsiny ijjat, nyilat és kopját aggat bölcsőjére, leányáéra pedig a hótyuknak szárnyát, lábait és csőrét. A montenegrinai fia mellé pisztolyt és puskát, leánya mellé guzsalyt és rokkát helyez a bölcsőbe. Ily korán igyekeznek már a gyermek képzelmére gyakorolt benyomások folytán a nevelés ezen primitív fogásai által annak kedélyvilágát és hajlamait az ő jövő élethivatása érdekéhez irányítani. Épen ilyen célra használják fel a bölcső- s gyermekdalokat is.

A köznépuél a nevelésnek egyik kedvenc eszköze a kisértetekkel, rémképekkel való ijesztés. E célra a legkülönbözőbb rémképeket, kisértő szellemeket talált fel a nép képzelő ereje. Minden nép kisebb-nagyobb mértékben, de különösen a német nemzet bőviben van az ilyen mesebeli alakoknak, melyeknek egy része már a régi germán mythológiában szerepel. Sőt még jóval messzibb felnyulik ezeknek eredete. Már a régi görögöknek meg volt az ők Alkójok és Alphitójok, melyekkel a csintalan gyermekeket ijesztgették. Ilyen rémképe volt a gyermekeknek továbbá a korom-fekete Merkur és a Lamia, ez az emberevő és különösen a gyermekekre felette veszélyes ördög. Epirusban az engedetlen gyermekeket még ma is e rémalakokkal ijesztgetik.

Egy szintén nem csekély fontossággal bíró nevelési eszköz gyanánt szolgálnak a miveltségben alacsonyabb fokón álló népeknél a nemzeti traditiók és a népköltészet, melyek jellemző mondák és mesék alakjában a gyermeki lélek képzelő erejére már korán

*) Th. Weiss: Anthropologie der Naturvölker.

oly hatalmas befolyást gyakorolnak, hogy nemzedékeken át elhatározólag működnek közre az egyes individumok erkölcsi fejlődésében. Minden, a mit az anya kicsinyének mesélget, kiirthatlanul szívébe gyökerezik a gyermeknek; és semminek sincs a gyermek képzetére s egész erkölcsi életére nagyobb befolyása, mint azon erkölcsi elveknek, melyek az ilyen kis történetecskékben foglaltaknak.

Kiss Sándor.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

Erdővidék, október 4. 1878.

Az erdővidéki tantestület szeptember 28-án tartotta meg a tanévi első gyűlését. Az elnöki megnyitóbeszéd az ily egyesületek szükségességének felmutatása után a múlt tanévben történt nevezetesebb eseményeket, s tantestületünk egy évi működésének történetét mint egy negyed óráig tartó lelkes szavakban adta elő.

Jegyzőkönyv olvasás, pénztárnoki jelentés és egy könyvtárnok választás után Czirmay Lajos folytatta Erdővidék földrajza tanításának ismertetését, melyből tanítótársaink nem kevés módszertani utbaigazítást szerezhettek. Az egész mű bírálat végett átadatott Biró Albert és Török Áron tagtársaknak.

Boda Sámuel a III. egyetemes tanítógyűlésről tett olyszzerű ismertetést, melyet a napi tanügyi lapok annak idejében kivétel nélkül hoztak, a melyre szerény nézetünk: Quod rarum charum, vil'erit quotidianum.

Biró Albert elismerő bírálatot olvasott fel Tulogdi Pál «az alkotmány tanításának hasznáról» című művére. Mind a munka, mind a bírálat emlékkönyvbe irandó lesz.

A tantestület minden évben a kerületében levő népiskolák zárvizsgáira saját kebeléből vizsgáló biztosoakat küld. Ezeknek múlt tanévi vizsgákról szóló jelentése egy három tagu bizottságnak adatott át a múlt évihez hasonló összeállítás végett, mit a jövő gyűlésen a bizottság véleményes jelentéssel fog betérjeszteni.

Olvastattak: Egy miniszteri leirat válaszul e tantestületnek azon kérvényére, hogy Háromszék megyében ipar-póttanfolyam rendeztessék, mely ezt az országos pénzügyi viszonyok miatt nem engedélyezi; továbbá a szathmár- és aradmegyei tantestületek átiratai; előbbi tudomásul vétetett, utóbbi átadatott a levelező bizottságnak, valamint az «Aradvidéki Közlöny»-re a felhívás pártolólag vétetett tudomásul.

A különböző tankönyvek ismertetése még a múlt évben határozattá lett, de senki meg nem kezdette; most a gyűlés annak megkezdését óhajtja s e végre a következő gyűlésre Abéczés könyvek ismertetése tűzetett ki.

Végül a tantestület a következő vándorgyűlés helyét Bibarczfalvára tűzte ki, hol a helybeli, községi tanítók mintá tanításokat fognak tartani.

Reményem van, hogy a következő vándorgyűlés változatosságánál s így érdekességénél fogva megérdemli, hogy újból megismertessem e lapok hasábjain.

Rikai.

VEGYESEK.

— **Pénztárnoki figyelmeztetés.** Tisztelettel kérem azon t. tagtárs urakat, kik a jelen évre eső tagsági díjakat még nem fizették be, valamint lapunk járatói közül is azokat, akik ennek díjával még hátralékban vannak, sziveskedjenek tartozásuknak f. hó 25-ig eleget tenni, hogy e részben is megnyugtató számadást terjeszthessenek a közgyűlés elé. Propper F. e. pénztárnek.

— **A tanügynek egy igen szép ünnepélye** folyt le e hó 7-én városunkban, a midőn első községi elemi népiskolánk nyitattott meg. A tágas terem tanférifiak, városi hatóság és tanügybarátokból álló díszes hallgatóság zsufolásig megtöltötte. A tanítóképezzel dalárda által előadott „Hymnusz“ után Simon Elek kir. tanácsos és polgármester tartott egy szép beszédet, azután tanár Sági L., mint iskolaszóki elnök olvasta fel azon gyönyörű eszmékben gazdag beszédét, melyet lapunk mai számában vesznek olvasóink.

— **Dolinai Gyula** „Iskolai és népkönyvtár“ című szaklapjából vettük a 2-ik számot, mely már mint az iskolai és népkönyvtárakat terjesztő központi bizottság hivatalos közlönye jelent meg, s hozzá a bizottság végzéseit, s a közoktatási miniszterium népkönyvtárügyre vonatkozó rendeleteit, Pest, Arad, Nyitra, Szabolcs, Bács megyék hivatalos intézkedéseit. Érdekes a megyénként részletezett statisztikai kimutatás, melyből megtudjuk, hogy idáig 2485 isk. és népkönyvtár létesült hazánkban. Közölye van még a bizottság által ajánlott könyvek sorozata s néhány kitérő szakezikk. Szerkesztő, mint egyuttal a központi bizottság egyik titkára, felhívást tesz közzé, mely szerint a hozzá intézett népkönyvtárügyi kérdésekre, megkeresésekre készséggel válaszol. A díszes nagyalaku lap ára egész évre 2 frt. szerkesztőség és kiadóhivatal. Budapest, Sándorutca, 1459 sz. Teljes számú példányok kaphatók.

— **A budapesti állami felsőbb leányiskola** vezetésétől Molnár Aladár orsz. gyűlési képviselő, kinek az intézet létrehozásában főérdeme van, a múlt tanév végén visszalépven az intézet igazgatójává Berecz Antal, az orsz. tanár-egylet derék elnöke neveztetett ki.

— **Gajmossy Iván**, lapunk munkatársa, válogatott költeményeiből egy füzetet rendez sajtó alá.

— **Hibaigazítás.** Múlt számunknak „Az életmodról“ című cikkébe véletlenül több sajtóhiba csuszott be, miért mind olvasóinktól, mind az írótól szives elnézést kérünk.

A szerkesztő postája.

S. G. — B. M. — D. S. — D. J. uraknak: Egy kis türelmet kérünk, mert régebb kötelezettségek gátoltak és gátolnak jóakaratumkban.